Jüdische Pester Zeitung

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דריימאל' וועכענטליך
זאנטאג, מיטטוואך אונד פֿרייטאג
אונד קאָסטעט
פֿיר עסטעררייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. קר. ע. וו.
פֿיערטעליעהר-2 גולד.50 קר. ע. וו.
פֿיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד.— קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד.50 קר. ע. וו.
פֿיערטעליעה' 2 גולד.75 קר. ע. וו.

יידישע פעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערן
אונד דער פרענומעראציאנס-טערמין בעגינט מיט דעם עמפפאנג דעס ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט זיך אין
פעסט
וואיטצנער בולוואר נומ' 29,
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr. 48 פֿינפֿצעהנטער יאהרגאנג | פעסט, פֿרייטאג יג ניסן ה.תרמ"ג. | Pest, den 20 April 1883.

דיא בלוט-בעשולדיגונג.

אין פֿאָריגעם בלאטטע האבען וויר דען אנקלאגע-אנטראג דער אָבערשטאאטס-אנוואלטשאפֿט אין אנגעלעגענהייט דער עסלארער בלוט-בעשולדיגונג וואָרטליך מיטגעטהיילט אונד אוים דער לאנגען „מאָטיווירונג“ (בעגרינדונג) דיעזער אנקלאגע איינען קירצען אויסצוג געמאכט. דיעזע „מאָטיווירונג“ איזט אבער פֿיר אונס זאָ אינטערעססאנט, דאס וויר דיעזעלבע היער פֿאָלל-אינהאלטליך וויעדערגעבען מיססען.

זייט בייגאהע איינעם יאהרע האבען וויר וואָהל פֿיעלעס איבער דיעזע לייידיגע טיסאָ-עסלארער אנגעלעגענהייט צו לעזען בעקאָממען, זאָ דאס אונס דיעזעלבע שאָן זאטטזאם בעקאננט איזט; אבער אלל דאס וואר עבען נור פּריוואט-מעלדונג, טהיילס וואהרעס, טהיילס ערדיכטעטעס אונד מייסטענס אונוואהרעס. פֿאָן זייטע דעס געריכטעס זעהען וויר דיא אמטליכע צוזאממענשטעללונג אללער אויף דיעזע אנגעלעגענהייט בעציגליכען איינצעלהייטען צום ערסטענמאלע אין דיעזעם בעריכטע דער אָבערשטאאטס-אנוואלטשאפֿט, וועסהאלב ער מיט אינטערעססע געלעזען ווערדען קאנן.

דיעזער לויטעט:

אם פֿאָרמיטטאג דעם 1-טען אפריל 1882 (שבת הגדול) דרייא טאגע פֿאָר דען יידישען אָסטער-פֿייער-טאגען, שיקטע דיא טיסאָ-עסלארער איינוואָהנערין, פֿרויא אנדרעאס הורי, איהר דיענסטמעדכען, דיא 14-יעהריגע עסטער שאָלימאָשי, אין דאס געוואָלב איינעס כריסטליכען קויפֿמאננעס, אום פֿארבען איינצוקויפֿען, אום דאמיט צו דען כריסטליכען אָסטער-פֿייערטאגען דאס הויז צו בעמאלען. דער געוואָלבער וואָהנטע אין דעם בענאכבארטען אוי-פֿאלו. עסטער ענטפֿערנטע זיך פֿאָם הויזע אום האלב 11 אוהר אונד לאנגטע אום 11 איהר אין אוי-פֿאלו אן, וואָ זיא מיט איהרער שוועסטער זאָפֿיע צוזאממענטראף, וועלכע דא ביי הערמאנן ראָזענבערג אין דיענסטען שטאנד. היערויף גינג עסטער ווירקליך אין דאס געוואָלב, אונד נאכדעם זיא דאָרט ראָטהע אונד בלויע פֿארבע איינגעקויפֿט, ענטפֿערנטע זיא זיך. אויף דעם וועגע טראף זיא פֿאָר דער וואָהנונג הערמאנן ראָזענבערגס מיט איהרער שוועסטער זאָפֿיע וויעדער צוזאממען; זיא שפּראך נאָך מיט דערזעלבען; דאנן אבער גינג זיא מיט דער ערקלערונג וועג, דאס זיא זיך איילען מיססע, אונד זאָפֿיע זאה איהר נאָך נאָך ביז צו דער אם ענדע פֿאָן אוי-פֿאלו בעפֿינדליכען מיהלע.

נאכדעם עסטער שאָלימאָשי ביז 2 איהר נאכמיטטאגס ביי דער הורי ניכט צוריקגעקעהרט וואר, בעגאב זיך פֿרויא הורי אויף דיא זוכע, קאם נאָך אוי-פֿאלו אונד ערפֿוהר דא פֿאָן זאָפֿיע, דאס עסטער נאָך פֿאָר 12 איהר מיטטאגס זיך אויף דען היימוועג בעגעבען האבע. הורי בעגאב זיך צור מוטטער דער עסטער שאָלימאָשי, אונד ביידע פֿרויען מאכטען זיך אויף, אום דאס מעדכען צו זוכען, פֿאנדען אבער קיינע שפּור, טראָטצדעם זיא דאס גאנצע דאָרף דורכזוכטען.

שאָלימאָשי קעהרטע ערסט געגען אבענד נאך דעם פֿיעלען זוכען נאך הויזע — אונד אלס זיא אן דעם יידישען טעמפעל פֿאָראיבער גינג, קאם איהר דער דאָרט וואָהנענדע יידישע טעמפעל-דיענער יאָזעף שארף זאממט וייב ענטגעגען, אונד ביידע טראָסטעטען זיא, זיא זאָללע ניכט טרויריג זיין; איהרע טאָכטער ווערדע זיך שאָן פֿינדען — אונד זיא ערצעהלטען נאָך דער שאָלימאָשי, דאס אין האידונאנאש שאָן איין דעראַרטיגער פֿאלל פֿאָרגעקאָממען זייא; איין כריסטען-מעדכען פֿערשוואנד דאָרט; מאן מיינטע, דיא יודען העטטען עס אבגעשלאכטעט, פֿאנד עס אבער באלד לעבענדיג אויף דער וויעזע. (דעראַרטיגע געשיכטען העטטע זיך דער „שמש“ ערשפּארען קאָננען.)

דיא אלטע שאָלימאָשי האט אנפֿאנגס דיעזער געשיכטע גאר קיינע בעדייטונג ביינעלעגט; אלס זיא יעדאָך אם פֿאָלגענדען טאגע פֿאָן איינעם העטצער, דעססען נאמען זיא ניכט אנגעבען קאנן אָדער ניכט אנגעבען וויללל (פֿיעללייכט פֿאָן אָנאָדי?), געהאָרט, דאס דיא יודען איהרע טאָכטער אבגעשלאכטעט העטטען, גינג זיא אם 4-טען אפריל צום בעצירקס-שטוהלריכטער. דיעזער ערקלערטע גלייך דען פֿערדאכט געגען דיא יודען פֿיר איינען אונזינן אונד ליעס בלאָס דיא פֿערשוואונדענע קורענטירען. נאכדעם אבער דער קליינע שמואל, דער 5-יעהריגע זאָהן דעס „שמש“ יאָזעף שארף, פֿאָן דער אבשלאכטונג דער עסטער זייטענס דער יודען פּלוידערטע, בעגאב זיך דיא אלטע שאָלימאָשי נאָכמאלס צום שטוהלריכטער. פֿיער ביירנווייבער זאגען אוים, דאס דער קליינע סאמועל איהנען ערצעהלטע, דאס זיין פֿאטער אונד דיא איבריגען אנוועזענדען שעכטער דיא עסטער שאָלימאָשי ערמאָרדעט האבען.

אויף גרונדלאגע דיעזער אויסזאגען ווירדע דיא געריכטליכע אונטערזוכונג איינגעלייטעט. — אים לויפֿע דער אונטערזוכונג נאהם אויף גרונדלאגע דער אויסזאגע דעס מאָריץ, דעס עלטערן זאָהנעס דעס יאָזעף שארף, אונד אויף גרונדלאגע דער אויסזאגען פֿאָן נאָך צווייא ביירנ-ווייבערן דער פֿערדאכט דיא בעשטיממטע געשטאלט אן, דאס סאמועל שווארץ, אבראהאם בוקסבוים, לעאָפּאָלד ברוין אונד איין יידישער בעטטלער (הערמאנן וואָללנער) דיא עסטער שאָלימאָשי אבשלאכטעטען, אונד דאס יאָזעף שארף זאממט פֿרויא, אדאָלף יונגער, אבראהאם ברייגער, סאמועל לוסטיג, עמאנועל טייב אונד לאזאר וייסשטיין דען מאָרדערן הילפֿע געלייסטעט, וועסהאלב דיא היער גענאננטען נאך אונד נאך פֿערהאפֿטעט ווירדען.

אים פֿערלויפֿע דער אונטערזוכונגען ווירדע ביי טיסאָ-דאדא איינע לייכע געפֿונדען, אין וועלכער פֿאָם גראָסטען טהייל דער צייגען דיא עסטער שאָלימאָשי ניכט ערקאננט ווירדע. ביי דער ערסטען סעציערונג ערקלערטען דיא אַרצטע, דאס דיא לייכע דורכאויס ניכט דיא דער עסטער שאָלימאָשי זיין קאָננע. דיא צווייטע אונטערזוכונג דורך דיא פעסטער אוניווערזיטעטס-פּראָפֿעססאָרען ערגאב וויעדער, דאס דיא לייכע יא דיא דער עסטער שאָלימאָשי זיין קאָננע. דאס דריטטע גוטאכטען דעס לאנדעס-סאניטעטס-ראטהעס לויטעט ענדליך צווייידייטיג פֿיר „יא“ אונד „ניין“; זאָפֿיעל אבער שטעהט פֿעסט, דאס דיא קליידער דער לייכע יא דיא דער עסטער שאָלימאָשי וואָרען. דער פֿערדאכט איזט אלזאָ ניכט אויסגעשלאָססען, דאס איינע לייכע אין דיא טהייס געשמוגגעלט ווירדע, אום דאדורך דאס געריכט אויף אירוועגע צו לייטען אונד דען גלויבען ביייצובריינגען, דאס עסטער שאָלימאָשי זיך זעלבער אינס וואססער געשטירצט.

דיא פֿערהאפֿטעטען יודען האבען אים לויפֿע דער אונטערזוכונג ענטשיעדען אין אבריידע געשטעללט, דאס זיא דיא עסטער שאָלימאָשי געטאָדטעט העטטען.

איהרעם לייגנען אבער שטעהט דיא אויסזאגע דעס מאָריץ שארף געגענאיבער, דער מיט אללער בעשטיממטהייט אונד אומשטענדליכקייט פֿאָלגענדעס אנגיבט: אם 1-טען אפריל 1882, נאך בעענדיגונג דעס גאָטטעסדיענסטעס אין דער סינאגאָגע, געגען 11 אוהר פֿאָרמיטטאגס, פֿערליעסען דיא יודען דיא סינאגאָגע, אונד איך וואָללטע דאהער דיא סינאגאָגען-טהירע שליעסען. אבער דיא פֿאָר דעם טעמפעל שטעהענדען שעכטער, שווארץ, בוקסבוים, ברוין, אונד דער פֿרעמדע בעטטלער בעפֿאהלען מיר, דיא טהירע אָפֿפֿען צו לאססען. איך געהאָרכטע אונד בעגאב מיך אין דיא וואָהנונג מיינער עלטערן. נאך איינער צייט זאה מיין פֿאטער צום פֿענסטער היניס, אונד אלס ער דיא עסטער שאָלימאָשי ערבליקטע, בעפֿאהל ער מיר, דאס כריסטען-מיידכען הערבייצורופֿען, דאמיט זיא דיא לייכטער פֿאָם טישע העראבנעהמע. עסטער פֿאָלגטע אויך אונד שטעללטע דיא לייכטער אויף דען קאסטען. נון קאם דער פֿרעמדע בעטטלער (הערמאנן וואָללנער) אונד באט דיא עסטער, זיא מאָגע אין דיא סינאגאָגע קאָממען, דענן זיא האבע אויך דאָרט איינע קליינע ארבייט צו פֿערריכטען — אונד עסטער גינג אין דיא סינאגאָגע. —

נאך איינער פֿיערטעל-שטונדע (ערצעהלט מאָריץ) האָרטע איך אוים דער סינאגאָגע איין וועהקלאגען אונד מעהרערע הילפֿע-רופֿע. איך ליעף צור סינאגאָגען-טהירע, פֿאנד זיא אבער פֿערשלאָססען; איך בליקטע דורך דאס שליססעל-לאָך, אונד דא זאה איך, דאס עסטער שאָלימאָשי אויף דער ערדע ליעגע, אים בלאָסען העמד, דאס בוקסבוים אונד ברוין זיא פֿעסט היעלטען, אונד דאס סאלאמאָן שווארץ איהר געראדע דאמאלס דען האלז אבשניטט. איך האבע פֿערנער געזעהען, וויא בוקסבוים, ברוין אונד דער בעטטלער דען לייב דעס מעדכענס איפֿהאָבען, דאס סאלאמאָן שווארץ נאך איינאנדער צווייא ראָטהע אירדענע געפֿעסע איהר אונטער דעם קאָפּף געהאלטען, דאס בלוט איינגעפֿאנגען אונד דאנן אין דען גראָסען טאָפּף געגאָססען. נאכדעם דיעזעס געשעהען וואר, האט מאן דאס מעדכען וויעדער אנגעקליידעט. איך גינג דאנן אין דיא וואָהנונג מיינער עלטערן אונד האבע מיינער מוטטער דאס געשעהענע ערצעהלט, וואָראויף זיא זאגטע, דאס איך שווייגען זאָללע. נאך אונגעפֿעהר איינער שטונדע קאם דער בעטטלער אין אונזערע וואָהנונג אונד פֿאָרדערטע מיך אויף, דיא סינאגאָגען-טהירע צו שליעסען. איך פֿאָלגטע, האבע אבער פֿאָן דער לייכע דעס מעדכענס אונד פֿאָן דעם בלוטע קיינע שפּור מעהר פֿאָרגעפֿונדען.

אויך דיא ביירנ-ווייבער, לענדיעל אונד פֿעקעטע, אונד דער ביירר פּאפּפּ זאגען אוים, דאס זיא אם מיטטאג דעם 1-טען אפריל 1882 אוים דער עסלארער סינאגאָגע איין דריימאליגעס שרייען פֿערנאָממען האבען. דאבייא ווירדע אויך בערעכנעט, דאס עסטער אונגעפֿעהר אום 1½ אוהר מיטטאג אויף איהרעם היימוועגע דיא סינאגאָגע ערררייכט האבען קאָננטע.

אונד נון פֿאָלגט דער פֿערדאכט וועגען דער קינדסמאָרדערייא מיט דער פֿרעמדען לייכע. אם 18-טען יוני 1882 געשאה עס, דאס איין טיסאָ-דאדאער ביירר געגען 4 אוהר נאכמיטטאגס דיא לייכע איינער פֿרויענס-פּערזאָן אויף דעם וואססער שווימען געזעהען. דער ביירר, נאמענס אָלאה, ליעס דיא לייכע מיט הילפֿע צווייער וואלאכישער פֿלאָסער הערויספֿישען; דיא פֿלאָסער פֿערשארר-

טע, דאס דעם מערכען אירגענדוויע „בלוט" אבגעצאפפט ווארדען וועריע. נון האבען אבער דיא יודען געגען דיא פערליימדער דיא אנקלאגע ערהאבען אונד דערען וואהלפערדיענטע בעשטראפונג געפאדערט. — וויא דאס פארגעסטריגע אבענדבלאטט דעם „פעסטער ללאיד" יעדאך מעלדעט, האט וואהל דיא קארצאגער שטאאטס-אנוואלטשאפט דען אנטראג געשטעללט, דאס געגען דיא אנשטיפטער אונד אנצייגער דיעזעס בלוט-בלבולים מיט איינער הארטען בעשטראפונג פארציגעהען זייא. דיא בודא-פעסטער אבער-שטאאטס-אנוואלטשאפט גאב יעדאך דיא ווייזונג, דאס יעדעם געריכטליכע פארגעהען געגען יענע „שטיפטער אונד אנצייגער" דער טיסא-סענט-אימרער בלוט-בעשולדיגונג גענצליך איינגעשטעללט ווערדען מאגע. דער אבער-שטאאטס-אנוואלט זאגט נעמליך: נאכדעם דאס געריכט אין פאלגע דער אין רעדע שטעהענדען אנצייגע געגען דיא טיסא-סענט-אימרער יודען נאך קיינען „אנקלאגע-בעשלים" געפאסט האטטע, זא קאננען דיעיעניגען, וועלכע דיעזע פאלשע אנצייגע געמאכט, נ י כ ט בעשטראפט ווערדען! — וואהרשיינליך זעטצט דער אבער-שטאאטס-אנוואלט פאראוים, דאס דיא בעטרעפפענדען לייטע ניכט אוים יודענהאס איהרע אנצייגע בייא דער בעהארדע ערשטאטטעט, זאנדערן אין דער „גוטען אבזיכט", איין פערברעכען, דאס איהרער מיינונג נאך ווירקליך פאן דען יודען פעראיבט ווארדע, דעם שטראפגעריכטע צוצופיהרען. נון, ו י ר ווירדען דיעזע לייטע ניכט „דן לכף זכות" זיין! פריילך, דער אבער-שטאאטס-אנוואלט דארף קיינען שטראפאנטראג שטעללען, ווא זיינער אנזיכט נאך דיא „שולד" ניכט גאנץ בעשטיממט בעוויעזען ווערדען קאנן!

* (א י י נ ע ק ו י צ י א ן פ א ן 100000 ג ו ל ד ע ן צ ו ר י ק ג ע ו ו י ע ז ע ן!) וויא וויר בערייטס בעריכטעט, ווארדע פרויא קאהן, פריהערע אינהאבערין דער וויענער וועכסעל-שטובע „מערקור", אוים דעם גרונדע פערהאפטעט, וויל זיא אין פערדאכט שטעהט, איינען מענשען, דער בייא איהר דיא פראמעססע איינעס אונגארישען לאזעס געקויפט, אום דען הויפטטרעפפער פאן 100000 גולדען בעטראגען צו האבען. איהר אדוואקאט דר' מארכט-ברייטער האט נון ערזוכט, דאס מאן פרויא קאהן געגען איינע קויציאן פאן 100000 גולדען פארלייפיג אויף פרייען פוס זעטצע, דא דאך דער גאנצע הויפט-טרעפפער ניכט מעהר אויסגעמאכט. דאך דער געריכטס-האף וויעז אייך דיעזע בעדייטענדע קויציאן צוריק, אונד זא מוס פרויא קאהן אין האפט בלייבען, ביז דער פראצעס געגענליך צור געריכטליכען אויסטראגונג געלאנגט!

* (א ו נ ד ו ו י ע ד ע ר ש פ א נ ג א!) געסטערן אבענדס לאנגטע היער איינע פרעסבורגער דעפעשע איין, דאס זיך שפאנגא'ס ציסשטאנד פערשלימערטע; היטע וויעדער מעלדעטע איינע דעפעשע, דאס איהם בערייטס בעססער זייא אונד דאס עס באלד מאגליך זיין ווירד, איהן נאך פעסט צו איבערפיהרען. אב ער בערייטס עטוואס געשטאנדען האט? — דאריבער ליעגט קיינע אמטליכע נאכריכט פאר. נור איינינע צייטונגען וואללען גאנץ בעשטיממט וויססען, דאס ער יא וויכטיגע איינצעלהייטען געשטאנדען, אויף גרונד דערען דער אונטערזוכונגס-ריכטער באלד דיא גאנצע מארדערבאנדע אויספינדיג מאכען ווירד.

* (ה א ט א ש — צ ו ם ט א ד ע פ ע ר א ו ר ט ה י י ל ט!) דער דאפפעל-רויב-מארדער האטאש, דער בעקאננטליך דורך זיינע פלוכט אוים זיינעם קערקער אים היעזיגען „נייגעביידע" אונגעמיינעם אויפזעהען ערערגטע, ווארדע נון, דא ער מיליטער-פליכטלינג וואר, אם 16-טען דיעזעס פאם קריעגס-געריכטע צום טאדע דורך דען שטראנג (הענגען) פעראורטהיילט אונד צוואר וועגען צווייםאליגער דעזערטירונג פאם מיליטער אונד וועגען דעם פאן איהם פעראיבטען דאפפעל-רויב-מארדעס. אבגלייך דאס אורטהייל נאך 48 שטונדען, לענגסטענס אבער נאך דרייא טאגען פאללצאגען ווירד, זא האט האטאש הייפאן טראטצדעם ניכטס ערפאהרען, בעפאר דאס טאדעס-אורטהייל פאם לאנדעס-קאממאנדירענדען באראן עדעלסהיים דיולאי בעשטעטיגט ווארדע. דאס טאדעס-אורטהייל ווארדע אויף גרונד דער אייגענען געשטענדניססע דעם האטאש געפאללט.

געשעפטסבעריכט.

פעסטער פרייזע.

נ ע ט ר י י ד ע - ג ע ש ע פ ט. פאן וו י י צ ע ן וואר געסטערן מעסיג צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף וואר שוואך, 12000 מעטרצ' ווארדען פערקויפט.

וו י י צ ע ן, טהייס- 200 מטרצ' 81 ק' 10'50 גולד. 100 מטרצ' 79'8 ק' 10,25 גול. 100 מטרצ' 79. קילא 10'25 גולד.— 100 מטצ' 79. קילא 10,27½ גולד— פעסטער-באדען 200מעטצר' 79,5 קילא 10.40 גול. 300מרצ' 77'5 ק' 10.40, 300 מעטצ' 76,8 ק' 10. גול. 100 מטר' 78' קילא 10,30 גול.| 3000 מעטערצ' 78, קילא 10'20 גולדען. (אללעס פער 3 מאנאטע.)

ק א ר ן 7.30—7.15 גולדען.

ק ו ק ו ר ו ץ 6.40—6.35 גולדען.

נ ע ר ס ט ע 8.40—7.60 גולד'

וו י ע נ ע ר ש ל א כ ט - פ י ע ה מ א ר ק ט. דער אויפטריעב אויף דעם וויענער שלאכט-פיעהמארקטע אם 16-טען ד' מ. בעטרוג 2958 שטיק. דאפאן ווארען: 1962 אונגארישע, 602 פאלנישע אונד 394 דייטשע. דיא פרייזע שטעללטען זיך פער 100 ק': אונגארישע מאסט-אכסען 51—63. גולד— פאלנישע 52.—58. גולד. דייטשע 51—63. גולדען.—

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

קאנכורז.

אין דער געפערטיגטען אויט' ארטהאדאקסען קולטוס-געמיינדע איזט מיט ר"ח סיון ל' י' דיא שטעללע איינעס שו"ב וקורא אונד גוטען בעל תפלה צו בעזעטצען. געהאלט 7 גולד' וואכענטליך, פרייע וואהנונג אונד נעבענעמאלומענטע. בעווערבער מיססען מיט צייגניססען פאן אנערקאננטען ארטהאדאקסען ראבבינען פערזעהען זיין אונד צו איינעם פראבעפארטראג ערשיינען, דיא, וועלכע דער אונגארישען שפראכע מעכטיג זינד, ווערדען בעפארצוגט. נור דעם אקצעפטירטען ווערדען דיא רייזע-שפעזען פערגיטעט.

ג א ל ס ע ט ש, אפריל 1383.

1—3 ד ע ר פ א ר ש ט א נ ד.

קאנכורז.

אין דער פיליאל-געמיינדע טשאנאד-אפאטפאלווא (בייא מאקו) איזט מיט בעגינן ר"ה אייר הבע"ל דיא שטעללע איינעס טיכטיגען פארבעטערס, דער צוגלייך שוחט ובודק, בעל קורא ומורה הוראה זיין מוס, מיט דעם יאהרעס-געהאלט פאן 350 גולדען זאממט פרייער וואהנונג, נאנצער שחיטה אונד דען איבליכען נעבענ-עמאלומענטען צו בעזעטצען. — רעפלעקטאנטען האבען, פערזעהען מיט קוואליפיקאציאנס-צייגניססען, איינעם פראבע פארטראג זיך צו אונטערציעהען. — דעם אקצעפטירטען ווערדען 10 גולדען איבערזיעדלונגס-קאסטען פערגיטעט.

3—3 ד ע ר פ א ר ש ט א נ ד.

קאנקורז.

אין דער איזראעליטישען ארטהאדאקסען קולטוס - געמיינדע צו רעטהע בייא ווארטבערג (פרעסבורגער קאמיטאט) איזט דיא שטעללע איינעס גוטען בעל תפלה שוחט ובודק וקורא ביז צום 20. מאי לויפענדען יאהרעס צו בעזעטצען. יאהרעס-געהאלט 200 גולדען זאממט גאנצער שחיטה, פרייער וואהנונג אונד זאנסטיגען נעבענעמאלומענטען. בעווערבער אום דיעזע שטעללע מיססען מיט קבלות פאן אנערקאננטען ארטהאדאקסען ראבבינען פערזעהען זיין אונד צום פראבע-פארטראג ערשיינען. נור דעם אקצעפטירטען ווערדען דיא רייזע-שפעזען פערגיטעט. טיכטיגער בעל תפלה ערהאלט אייך מעהר אלס אביגע סוממע.

2—2 ל' זאננענפעלד, פארשטעהער.

קאנקורז.

אין דער געפערטיגטען אויט' ארטה' קולטוס-געמיינדע איזט אם 15-טען מאי ל' י' דיא שטעללע איינעס טיכטיגען פארבעטערס, שו"ב אונד קורא מיט דעם יאהרעסגעהאלטע פאן 350 גולדען, פרייער וואהנונג, גאנצער שחיטה אונד נעבענעמאלומענטען צו בעזעטצען. רעפלעקטירענדע, וועלכע פאן אנערקאננטען ארטה' ראבבינען איטאאריזירט זינד אונד איין שטרענג רעליגיאזעס פארלעבען נאכווייזען קאננען, האבען צו איינעם פראבעפארטראג צו ערשיינען, אונד ווערדען נור דעם אקצעפטירטען דיא רייזע-שפעזען צים טהיילע פערגיטעט.

Nagy Jóka (Pressburger-Comitat)

2—3 דער קולטוספארשטאנד.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פריכטע	קוואליטעט פר. העקטאל.	פער 100 קילאגראמם
וויצען		
נארד-אונגארישער	75	.
"	76	.
"	77	9.55—9.60
"	78	9.65—9.70
"	79	9.75—9.80
"	80	9.85—9.90
"	81	9.95—10.—
פעסטער-באדען	75	.
"	76	.
"	77	9.95—10.—
"	78	10.05—10.15
"	79	10.20—10.30
"	80	10.35—10.40
"	81	10.45—10.50
טהייס	75	.
"	76	.
"	77	10.——10.05
"	78	10.10—.1020
"	79	10.25—10.35
"	80	10.40—10.45
"	81	10.50—10.55
ווייסענבורגער	76	
"	77	9.95—10.—
"	78	10.05—10.15
"	79	10.20—10.30
"	80	10.35—10.40
"	81	10.45—10.50

פריכטע	קוואליטעט פר. העקטאל.	פער 100 קילאגראמם
קארן	70	7.40—7.10
נערסטע מאלץ	63	—.—
" פוטטער	62	7.30—7.05
האפער	40	6.70—3.30
קוקורוץ באנאטער	75	6.55—6.50
אנדערע	73	6.50—6.45
הירזע	—	6.10—6.70

[illegible]		פער פריה-יאהר	פער 100 קילאגראמם
	וויצען	"	9.70
		"	—.—
		"	—.—
	קוקורוץ	"	—.—
	נערסטע	"	—.—
	האפער	"	6.45
	"	"	—.—
	רעפס	"	—.—

באללען-מעהל		פל.	קר.
ניממער 0	דער באללען צו 100 קילאגראמם מיט זאק.	19	80
" 1		19	30
" 2		18	70
" 3		18	10
" 4		17	40
" 5		15	80
" 6		14	50
" 7		13	40
"		12	20
" 8½		11	—
שפיריטוס: אלטע מעטהאדע פרעסהעפע.		32	50
" נייע " קארטאפפעל.		30	65

קורז-טאבעללע פאם 17 אפריל

נעלד-קורז	פל.	קר.
זילבער-אגיא	100	—
דוקאטען	5	64
עסטערייכיש-אונגארישעס 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	9	48
נאפאלעאנדאר	9	48
דייטשע רייכסבאנקנאטען	58	50
20 מארק-שטיקע	11	71
סאמיער-רובעל	1	18
לאזע.		
1854-ער 4-פראצענטיגע שטאאטס-לאזע	119	75
1860-ער " גאנצע	132	—
דעטטא " האלבע	137	—
1864-ער לאזע צו 100 גולדען	167	—
דעטטא " 50 "	167	—
ראאב רעגולירונגס-שיינע	37	—
טירקען-לאזע	27	—
קרעדיט-לאזע	171	—
קלארי-לאזע צו 40 גולדען	38	—
דאנוי-דאמפפשיפפ-פאהרט-לאזע	108	—
אינסבּרוקער לאזע	22	—
קעגלעוויטש לאזע צו 10 גולדען	20	—
קראקויער לאזע " 20 "	19	—
אפנער לאזע " 40 "	38	—
פאלפי לאזע " 40 "	36	—
רודאלפס לאזע " 10 "	20	—
סאלם לאזע " 10 "	53	—
זאלצבורגער לאזע " 20 "	22	—
סט.-גענאאים לאזע " 40 "	46	—

לאזע.	פל.	קר.
באזיליקא לאזע צו 20 גולד'	24	—
טריעסטער לאזע " 100	127	—
דעטטא " 50	63	—
וואלדשטיין-לאזע " 20	27	—
ווינדישגרעטץ-לאזע " 20	37	—
אונגאריש-פרעמיען-לאזע צו 100 גולד	116	—
טהייס-רעגאל-לאזע	110	40
וויענער-לאזע	123	—
ווערטה-פאפיערע		
אונגארישע גאלדרענטע 6%	120	35
דעטטא צו 4 פראצענט	90	—
אונגארישע פאפיער-רענטע	88	—
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	99	—
טעמעשוואר באנאטער	96	—
זיעבענבירגישע	99	—
גאליציש	97	—
בוקאווינא	98	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	138	—
וויינצעהענט-אבלאזונגס-אבליגאציאנען	97	50
פפאנדבריעפע דער אונגארישען באדען-קרעדיט צו 5 אייגהאלב פראצענט	101	—
דער אונגארישען היפאטהעקען באנק צו 5½ פראצענט	102	75
דער אונגארישען אללגעמיינען באדען-קרעדיט-אנשטאלט צו 5 אייגהאלב פראצענט	98	50
דער אסטבאהן	89	—
דער נארד-אסטבאהן	58	—

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

פּאָלאָני אום פֿערצײהונג ביטטע. הערר פּיזעשערי זאגטע: „איך האלטע דיעזע אבביטטע פֿיר מײנע מאָראלישע פּפֿליכט. איך האבע פֿאָן 4 פּערזאָנען פֿערנאָממען, דאס דער נאמע פּאָלאָני'ס אין דעם פֿאָן דער גראצער פּאָליצײא צוזאממענגעשטעללטען נאמענס-פֿערצײכניססע דער דיעבע פֿאָרקאָממע. דעסהאלב היעלט איך מיך פֿערפּפֿליכטעט, יענע אינטערפּעללאציאָן פֿאָרצובריגנען. איך שײע מיך אויך ניכט, דיעזע 4 פּערזאָנען היער אָפֿפֿענטליך צו נעננען. עס זינד דיעס דער אדוואָקאט לעאָ טויבער אונד דיא דרײא דעפּוטירטען: ווערהאָוואי, העגטאלער אונד קאָמיאטהי. ווערהאָוואי זאגטע וואָהל ניכט, ווער איהם דיעס געזאגט האבע, אבער דיא איבריגען דרײא זאגטען, זיא העטטען דיעס פֿאָם היעזיגען ווײצע-שטאדטהויפּטמאנן זשאַרנאי זעלבער געהאָרט. ווענן מיך אויך הערר פּאָלאָני אים רײכסטאגע אײנען ניעדריגען פֿערלײמדער נאננטע, זאָ וויל איך דיעזע אנגעלעגענהײט דאָך ניכט דורך איין דועלל ערלעדיגען, ניכט עטוואַ אוים פֿײגהײט, אוים פֿורכט פֿאָר דעם דועללע, דענן איך האלטע דיא זעלבסט-דעמיטהיגונג דורך דיא ביטטע אום פֿערצײהונג פֿיר אײנע ווײט שווערערע אונד ערנסטערע זאכע, אלס בײם דועלל דעם טאָדע אינס אויגע צו זעהען. איך האלטע דיעס פֿיר אײנע גראָסערע גענוגטהואונג, אלס דאס דועלל."

הערויף ערווידערטע פּאָלאָני, דאס ער דעם פּיזעשערי אויפֿריכטיגען הערצענס פֿערצײהע, דא ער איבערצײגט איזט, דאס פּיזעשערי נור פֿאָן אנדערען געגען איהן געהעצט וואָרדע. וועסהאלב נון אויך ער (נעמליך פּאָלאָני) דיא אים רײכסטאגע געגען פּיזעשערי געברויכטען אויסדריקע צוריקציעהע.

זאָדאנן רײכטען זיך בײדע דיא הענדע אונד שיעדען פֿערזאָהנט פֿאָן אײנאנדער.

יעטצט קעהרטע זיך דיא אויפֿרעגונג געגען ווערהאָוואי. ווערהאָוואי ערקלערטע יא אים רײכסטאגע גאנץ דײטליך, דאס ער פֿאָן דער גאנצען אנגעלעגענהײט ניכטס געוואוסט, ביז ער זיא ניכט אים רײכסטאגע אוים פּיזעשערי'ס אינטערפּעללאציאָן ערפֿאהרען, אונד נון געשטעהט פּיזעשערי אין געגענווארט פֿאָן צײגען, דאס ווערהאָוואי זעלבער איהם דיעזע געשיכטע מיט דער גראצער פּאָליצײא אונד מיט פּאָלאָני ערצעהלטע.

עס קאם דאהער אין דער פֿאָרגעסטערן אבענד אים קלוב דער לינקען פּארטײא אבגעהאלטענען זיטצונג צו אײנער זעהר שטירמישען בעראטהונג. ווי בעקאננט, וואורדע ווערהאָוואי שאָן אײנמאל פֿאָם קלוב דער לינקען פּארטײא אויסגעשלאָססען. ער בעטראכטעטע זיך אבער נאָך אימטער אלס מיטגליעד דיעזער פּארטײא אונד בעצײכנעטע זײן בלאטט „פֿיגגעטלענשעג" אלס דיא אײנציגע ריכטיגע צײטונג, וועלכע דיא אנזיכטען דער לינקען פּארטײא צום טרײען אויסדריקע ברינגט. נון אבער ווערדען אין דיעזעם בלאטטע „פֿיגגעטלענשעג" ניכט נור דיא יודען, זאָנדערן אויך דיא אנשטענדיגען דעפּוטירטען דער לינקען פּארטײא פֿאָרטוועהרענד אנגעגריפֿפֿען. באלד הײסט עס: דיעזער דעפּוטירטע זײא קײן עהרליכער לינקער; באלד ווידער הײסט עס: יענער, דער אנדערע, דער דריטטע, דער פֿיערטע אונד זאָפֿאָרט זײען עבענפֿאללס קײנע עהרליכען לינקען, ביז ענדליך נור ווערהאָוואי אללײן דער אײנציגע וואהרע אונד עהרליכע לינקע בלײבט.

אָטטאָ הערמאנן שטעללטע דאהער אין דיעזער קלוב-זיטצונג דער לינקען פּארטײא דען אנטראג: דיא פּארטײא מאָגע אײנע ערקלערונג פֿעראָפֿפֿענטליכען, דאס ווערהאָוואי ניכט מעהר צו איהנען געהאָרע, אונד דאס דעססען „פֿיגגעטלענשעג" איהר פּארטײ-בלאטט ניכט זײא!

אָטטאָ הערמאנן זאגטע עס דײטליך העראוים, דאס דיעזער נײעסטע שקאנדאל אויף דען אלטען אנטי-סעמיטישען שקאנדאל צוריקצופֿיהרען איזט. ווערהאָוואי האט זיך פֿאָר אללעם דיא יודען צום ציעלע זײנעם אנגריפֿפֿעס געשטעללט אונד מאכטע אוים זײנעם „פֿיגגעטלענשעג" איין יודען-העטצערײשעס שקאנדאל-בלאטט. יעדער אנשטענדיגע מענש, דער ניכט בײא דיעזעם שקאנדאל אונד דיעזעם אנטי-סעמיטישען טרײבען מיטהילפֿט, ווירד אים „פֿיגגעטלענשעג" בעשימפּפֿט. וואָהער ענטשטאנד דענן ווערהאָוואי'ס האס געגען געזא פּאָלאָני? ווײל פּאָלאָני דיא יודען געגען דיא אנטי-סעמיטען פֿערטהײדיגט, אונד ווײל פּאָלאָני זעלבער יעטצט אײנע אונגארישע צײטונג אים זיננע דער לינקען פּארטײא אונד צור אבוועהר געגען יענעם שקאנדאלאָזע אנטי-סעמיטישע טרײבען העראויסגיבט!

איך זעלבער (זאגטע אָטטאָ הערמאנן ווײטער) וואר מיטארבײטער דעם „פֿיגגעטלענשעג", זאָלאנגע עס נאָך קײן שקאנדאל-בלאטט וואר, אונד דא איך מיך יעטצט אן דעם שקאנדאל-בלאטטע ניכט בעטהײליגע, ווערדע איך אימטער אים „פֿיגגעטלענשעג" אנגעגריפֿפֿען. איבריגענס זינד דיא היער אנוועזענדען הערען לינקען דעפּוטירטען דער רײהע נאָך אללע אים „פֿיגגעטלענשעג" שאָן אנגעגריפֿפֿען וואָרדען. איך ביטטע, מײנע הערען! צײגען זיא מיר אײן רעגיערונגס-פֿרײנדליכעס בלאטט, דאס דאָך געגען אונזערע פּארטײא ארבײטען זאָללטע, אָב וויר דא זאָ אנגעגריפֿפֿען אונד בעשימפּפֿט ווערדען, אלס אין דעם „זײן זאָללענדען" לינקען פּארטײא-בלאטטע „פֿיגגעטלענשעג"! איין מאנן, דער אים רײכסטאגע ערקלערט, ער האבע גאר ניכט מיט פּיזעשערי איבער דיעזע אנגעלעגענהײט געשפּראָכען אונד דען נאכהער פּיזעשערי זעלבער ליגע שטראָפֿט, דארף זיך צו אונזערער פּארטײא ניכט צעהלען!"

אונד זיעהע! — צום שלוססע דער זיטצונג ערשיענען קאָמיאטהי אונד ווערהאָוואי מיט דער ערקלערונג, דאס זיא מיט פּיזעשערי איבער דיא פּאָלאָני-אנגעלעגענהײט קײנע זילבע געשפּראָכען, דאס אלזאָ פּיזעשערי געלאָגען האבע! ווערהאָוואי ערקלערט: „פּיזעשערי זעלבער ערשיען בײא מיר דיענסטאג אונד דריקטע זײן בעדויערן דאריבער אוים, דאס ער זיך וועגען דיעזער אינטערפּעללאציאָן ניכט פֿריהער מיט מיר בעראטהען האט! ווענן אלזאָ הערר פּיזעשערי יעטצט אנדערס זאגט, זאָ געברויכט ער אײנע ליגע, אום זיך דאס „אומפֿערצײהונג-ביטטען" צו ערלײכטערן. דאס פֿערהאלטען דעם הערען פּיזעשערי מאכט דען אײנדרוק ניכט נור אײנעם פֿערווירטען, זאָנדערן גערדעצו אײנעם מענשען, דער אין זײנער בעדרענגניס בערײט איזט, אײנען אנדערען פֿיר זײנע אײגענע האנדלונגס-ווײזע פֿעראנטוואָרטליך צו מאכען."

זאָ זאגטע ווערהאָוואי. קאָמיאטהי ווידער ערקלערטע: מיר האט פּיזעשערי דיא אינטערפּעללאציאָן אינמיטטעלבאר, בעפֿאָר ער זיא אײנגעבראכט, געצײגט, אונד איך זאגטע איהם נאָך: איך ווירדע אײנע זאָלכע אינטערפּעללאציאָן אום אללע וועלט ניכט אײנבריגען!

זאָמיט דויערט דער שקאנדאל צווישען פּיזעשערי, ווערהאָוואי אונד קאָמיאטהי נאָך אימטער פֿאָרט. אונד אויך מיט פּאָלאָני איזט דיא זאכע נאָך ניכט צו ענדע. דיא בידא-פּעסטער אדוואָקאטען, צו דערען פֿעראײן אויך פּאָלאָני געהאָרט, וואָללען נון אין דער נעכסטען פֿערזאממלונג דער אדוואָקאטען-קאממער פֿאָן הערען פּאָלאָני אויספֿיהרליכע אויפֿקלערונגען איבער צוועק אונד פֿעראנלאססונג זײנעס בריעפֿעס אן דיא גראצער שפּאר-קאססע. דיא זאכע איזט שאָן אינזאָפֿערנע מיט אײנעם דונקעל אומהיללט, אלס איין פּאָליצײ-בעאמטער מיט דעם ערזוכען צו פּאָלאָני קאם, דאס דיעזער געגען דרײא פּאָליצײ-בעאמטע, וועלכע דער בעשטעכונג פֿערדעכטיג זינד, שריטטע מאכע.

נון וואָללען וויר יעטצט צום שלוססע דיא רעדע דעם הערען געזא פּיזעשערי אים רײכסטאגע מיטטהײלען.

נאכדעם מיניסטער-פּרעזידענט טיסאַ זאָוואָהל אין דער געהײמען, אלס אויך אין דער אָפֿפֿענטליכען זיטצונג דעם רײכסטאגעס אײנע אויפֿקלערונג איבער דיעזע אנגעלעגענהײט געגעבען אונד דיא אונשולד פּאָלאָני'ס נאכגעוויעזען, אונד צוואר אויף דיעזעלבע ווײזע, וויא וויר דיעס אין פֿאָריגעם בלאטטע געבראכט, שטעללטע זיך פּיזעשערי אין דיא מיטטע דעם זאאלעס אונד זאגטע:

„געעהרטעס הויז! עהע איך אויף דיא מיניסטעריעללע אנטוואָרט עטוואס ערווידערע, ביטטע איך דאס געעהרטע הויז אום פֿערצײהונג פֿיר דיא שקאנדאלע, דיא איך פֿעראורזאכטע. איך שטעהע דא אין פֿאָרגעריקטעם אלטער; איך האבע מיך אויף יעדעם געביעטע דער געזעללשאפֿט, אלס פֿאמיליען-פֿאטער, אלס אדוואָקאט, אלס האָנוועד-אָפֿפֿיציער אונד אלס דעפּוטירטער, אימטער זאָ אנשטענדיג אונד עהרענהאפֿט צו בעטראגען געוואוסט, דאס זיך אים גאנצען לאנדע ניעמאנד פֿינדעט, דער געגען מיך דען מינדעסטען פֿערדאכט אויסשפּרעכען קאָננטע. איך וואר ניעמאלס צודרינגליך. איך וואָללטע ניעמאלס אײנע גראָססע ראָללע שפּיעלען; איך טהאט אללעס אוים איבערצײגונג, אין גוטעם גלויבען אונד מיט רעכטשאפֿפֿענער אבזיכט. אויך אין מײנער לעטצטען אינטערפּעללאציאָן האבע איך דיא פּערזאָן אײנעס דעפּוטירטען איבערהויפּט ניכט אין זאָלכער ווײזע בעלײדיגט, דאס היערויס אויך פֿיר דאס געעהרטע הויז אײנע בעלײדיגונג ערוואכסען ווערע. ווענגסטענס האטטע איך ניכט דיא אבזיכט, צו בעלײדיגען. איך בין יא דאָך אויך רײכסטאגס-דעפּוטירטער אונד ווירדע איך דורך אײנע טהאט, וועלכע דען רײכסטאג בעלײדיגט, אויך מיך בעלײדיגען אונד בעשימפּפֿען!"

„דאמיט איך אבער דעם געעהרטען הויזע רעכענשאפֿט דאריבער געבע, דאס איך אין גוטעם גלויבען געהאנדעלט, דאס מיך קײנע וויא אימטער געארטעטע נעבען-ריקזיכט געלײטעט, בין איך זאָ פֿרײא, דעם געעהרטען הויזע דיא ארט אונד ווײזע אנצופֿיהרען, וויא איך אײגענטליך צור קענטניס יענער געשיכטע געלאנגט בין. ציערסט ערשיען אין אדוואָקאט בײא מיר אונד זאגטע מיר, דאס דער נאמע פּאָלאָני'ס אין יענעם גראצער „פֿערצײכניססע" פֿאָרקאָממע. שפּעטער האבע איך דאסזעלבע פֿאָן אײניגען דעפּוטירטען געהאָרט, אונד ווענן דאס הויז אײנע קאָממיססיאָן צור אונטערזוכונג דיעזער אנגעלעגענהײט זענדעט, וויל איך דען נאמען דיעזער דעפּוטירטען נעננען! פֿאָרלײפֿיג וויל איך איבער דיא פּערזאָנליכע אנגעלעגענהײט צווישען מיר אונד דעם הערען פּאָלאָני ניכט שפּרעכען, דא איך דיעזע מיט איהם זעלבער אויסער דעם הויזע אָרדנען ווערדע. היער האנדעלט עס זיך נור אום דיא עהרע דעם הויזעס. זעהר שמערצליך בעריהרט מיך דיא אויפֿפֿאססונג דער הערען דעפּוטירטען, דאס איך מיט מײנער אינטערפּעללאציאָן דעם הויזעס עהרע פֿערלעטצט. איך ערקלערע מיך, דאס היער אינטערפּעללאציאָנען אײנגעבראכט וואורדען, וועלכע פֿיעל שווערערע אנקלאגען ענטהאלטען האבען. דאָך וואר דאמאלס קײן זאָלכעס אויפֿזעהען, וויא יעטצט אנלעססליך מײנער אינטערפּעללאציאָן!"

„איך וויעדערהאָלע, איך האבע דיעזע געשיכטע פֿאָן פֿיעלען געהאָרט. וואס א י י ן מענש ווײס, איזט איין געהײמניס; וואס אבער מעהר אלס צ ו ו י א מענשען וויססען, איזט קײן געהײמניס מעהר, זאָנדערן איין וועלט-געשפּרעך. איך היעלט עס דאהער פֿיר פּאססענד, דיעזע אינטערפּעללאציאָן היער פֿאָרצובריגנען. איך וואוסטע ניכט, דאס דיעזע אײנע זאָלכע אויפֿרעגונג הערפֿאָררופֿען ווירד. נעהמען וויר גאר דען פֿאלל אן, עס העטטע זיך הערויסגעשטעללט, דאס איין מיטגליעד דיעזעס הויזעס ווירקליך צו אײנער דיעבס-באנדע געהאָרט. דאמיט ווערע דיעזעס מיטגליעד נור אויסגעשלאָססען, אבער דיא עהרע דעם רײכסטאגעס ווערע אויך אים מינדעסטען ניכט פֿערלעטצט! זאָ איזט מײנע מײנונג. אבער דער מענש אירט יא אים לעבען זעהר אָפֿט. אונד זאָ האבע דענן אויך איך געאירט — אונד איך געשטעהע: איך פֿינדע ניכט דאס געריננסטע בעשעמענדע דארין פֿיר מיך, דאס איך דיעזען אירטהום אײנגעשטעהע. איך שעמע מיך פֿיעל מעהר, דאס איך דיעזען אירטהום בעגאנגען האבע."

„איך גלויבע, דאס דיא פּערזאָן דעם דעפּוטירטען זאָ הײליג זײן מיססע, דאס געגען דיעזעלבע ניכט אײנמאל דער שײן אײנעס פֿערדאכטעס עקסיסטירען דארף. איך וואָללטע דאהער דורך מײנע אינטערפּעללאציאָן אײנען זאָלכען שײן אבוועלצען. דיא געזעללשאפֿט איזט שאָן זאָ; זיא האט איהרע אײגענען בעגריפֿפֿע פֿאָן עהרע. זאָ קאנן צום בײשפּיעל איין „סענזאל" איין זעהר עהרענהאפֿטער מאנן זײן, ווענן ער דורך שווערע ארבײט פֿיר זײנע פֿאמיליע דאס טעגליכע בראָד פֿערדיענט — אונד דאָך דארף ער ניכט מיטגליעד דעם קאזינאָ'ס זײן, ווײל ער עבען סענזאל איזט. ווענן איין מיטגליעד דיעזעם הויזעס נאָך זאָ זעהר זײנער עהרליכקײט זיך בעוואוסט איזט, זאָ דארף דאָך ניכט אײנמאל דער שײן אײנעס פֿערדאכטעס אויף איהם לאסטען."

„וואס דיא פּערזאָן דעם הערען דעפּוטירטען, דער זיך דורך מײנע אינטערפּעללאציאָן פֿערלעטצט

טען דיא לייכע, אונד אלאה בעגאב זיך נאך דא־אי־אום דאס געריכט היעפאָן צו פערשטענדיגען. אבענדס אום האלב 10 אוהר קאם אויך דער שטוהלריכטער מיט דעם בעצירקס־ארצטע ק י ש, מאן ליעס דיא לייכע אויפשאררען, אבער ניכט איים דעם גראבע הערויסנעהמען, בעזיכטיגטע דיעזעלבע אונד ליעס זיא וויעדער פערשאררען. — אם 19-טען יוני קאם ערסט דאס נירעדיהאזער געריכט, אום דיא אונטערזוכונג פאָרצונעהמען. דא אן דער לייכע דיא קליידער אונד דיא געקוייפטע פארבע דער עסטער שאָלימאָשי וואָרען, ליעס מאן איים עסלאר דיא אלטע שאָלימאָשי זאממט פיעלען צייגען הערביירופען. אללע ערקאננטען וואָהל דיא קליידער, אבער ניכט דיא לייכע אלס דיא דער עסטער. פאָן דען 20 הערבייגערופענען עסלארער פערזאָנען ערקלערטע נור איינע געוויססע יולטשא סאקאָלצאי מיט בעשטיממטהייט, דאס זיא אין דיעזער לייכע דיא עסטער ערקעננע. פינף פאָן דיעזען צייגען וויעדער גלויבטען, דיא לייכע קאָ נ נ ט ע דיא דער עסטער שאָלימאָשי זיין; דיא איבריגען 14, דארונטער דיא מוטטער, שוועסטער אונד אנפערוואנדטען, וואָללען אבער אין דער לייכע ניכט דיא עסטער שאָלימאָשי ערקעננען.

דער וועגען דעם פערדאכטעס, זיך אן דער קינסטמאבעריא מיט דער פרעמדען לייכע בעטהייליגט צו האבען, פערהאפטעטע יעקל שמילאָוויטש, גאב אין זיינער געריכטליך בעגלייביגטען אויסזאגע צו, דאס ער פאָם 5. ביז 14. יוני 1882 אין קערעטשעני (בערעגער קאָמיטאט, אן דער טהייס) זיך אויפגעהאלטען האבע. אם 6-טען יוני קאם צו איהם זיין אלטער בעקאננטער אנשיל פאָגעל אונד דיעזער זאגטע איהם: „נאכדעם מאן דיא יודען דער ערמאָרדונג דער עסטער שאָלימאָשי בעשולדיגט, זאָ וואָללען וויר איינער לייכע זאָלכע קליידער אנציעהען, וויא זיא עסטער שאָלימאָשי געהאבט, אונד זיא מיט דער טהייס היגאבשווימען לאססען, דאמיט עס הייסע, דאס דיעזע דיא עסטער שאָלימאָשי זייא!“ פאָגעל האבע איהם היעפיר 300 fl פערשפראָכען אונד גלייך 80 גילדען אלס דראנגאבע געגעבען. פאָגעל טהיילטע איהם נון מיט, דאס ביא סענט־מארטאָן איהם צוויא יודען איינע לייכע איבערגעבען ווערדען. — עס קאם נון דער פלאָסער דוד הערשקאָ, דעם שמילאָוויטש 20 גילדען פערשפראך, דאמיט ער דען לייכען־טראנספאָרט איבערנעהמע. ביא סענט־מארטאָן טראף איך דוד הערשקאָ דיא צוייא עסלארער יודען מארטאָן גראָס אונד איגנאץ קליין, וועלכע איהם דיא לייכע איבערגאבען. דיא ביידען יודען זאגטען נון דעם הערשקאָ, דאס אם עסלארער טהייס־איפער איינע יודענפרויא אייף איהן ווארטע אונד איהם דיא קליידער פיר דיעזע לייכע איבערגעבען ווערדע. מאן בעלעהרטע איהן אייך, וואָהין ער דאס טוך מיט דען פארבען צו בינדען האבע. — זאָ ערצעהלטע יעקל שמילאָוויטש.

דוד הערשקאָ געשטאנד וויעדער אין זיינער געריכטליך בעגלייביגטען אויסזאגע, דאס איהם יעקל שמילאָוויטש דאס געשעפט דער לייכען־טראנספאָרטירונג איבערטראגען האבע. זיינע אויסזאגע שטיממט מיט דער דעם שמילאָוויטש איבעראיין, דאס ער דיא לייכע פאָן צוייא עסלארער יודען אונד דיא קליידער פאָן איינער עסלארער פרויא איבערנאָממען. הערשקאָ געשטאנד, דאס ער דער לייכע דיא קליידער אנגעצאָגען, זיא דאנן אן דיא פלאָסען געבונדען אונד זיא ביז טיסאָ־דאדא געשלעפפט.

אנשיל פאָגעל לייגנעט, דען יעקל שמילאָוויטש מיט דעם לייכען־טראנספאָרט בעאויפטראגט צו האבען. — זיינעם לייגנען געגענאיבער שטעהט דאס געריכטליך בעגלייביגטע בעלאסטענדע געשטענדניס דעם יעקל שמילאָוויטש. אייך מארטאָן גראָס אונד איגנאץ קליין לייגנען, אבער יעקל שמילאָוויטש ערקעננט אין איהנען מיט בעשטיממטהייט יענע צוייא טיסאָ־עסלארער יודען, דיא איהם דיא לייכע אויף איינעם לייכטען וואגען בראכטען, פאָר וועלכעם איין שווארצעס אונד געלבעס פפערד געשפאננט וואָרען. — אונד דרייא בייערן איים עסלאר בעשטעטיגען, דאס גראָס אונד קליין אן יענעם טאגע פאָן איהנען איינען לייכטען וואגען מיט זאָלכען פפערדען געמיעטהעט האבען.

אנפאנגס גלויבטע מאן, אין דער טיסאָ־עסלארער פרויא לעאָן גראָסבערג יענע פרויא צו ערקעננען, וועלכע דעם דוד הערשקאָ דיא קליידער פיר דיא לייכע איבערגעבען, אבער דא הערשקאָ דיעזעלבע ניכט בעשטיממט ערקאננטע, וואורדע זיא פרייגעשפראָכען. — וואס דיא פרייא דעם יאָזעף שארף אונד דען עמאנועל טייב בעטריפפט, זאָ איזט דערען אונשולד ערוויעזען, דא זעלבסט מאָריץ שארף זאגטע, דאס טייב דאמאלס ניכט אים טעמפעל וואר.“ — —

דאס איזט דער הויפט־אינהאלט דער גראָססען „מאָטיווירונג“ דער אָבער־שטאאטס־אנוואלטשאפט, וואָמיט דער אנקלאגע־אנטראג בעגרינדעט ווירד. וויר האבען היער אין דיעזעם אמטליכען שריפטשטיקע פאָלגענדע פונקטע בעשטעטיגט געפונדען: ערסטענס, דאס דער קליינע, 5-יעהריגע זאָהן דעם יאָזעף שארף צום ערסטענמאלע פאָן דער אבשלאכטונג דער עסטער זייטענס דער יודען עטוואס פלוידערטע. צווייטענס, דאס מאָריץ, דער עלטערע זאָהן דעם יאָזעף שארף, דיא געשיכטע מיט דער אבשלאכטונג פאָר דעם אונטערזוכונגסריכטער גאנץ אומשטענדליך ערצעהלטע. דריטטענס, דאס צוויא בייערינגען אונד איין בויער עבענפאללס דיא אויסזאגע מאכטען, דאס זיא אום 12 איהר מיטטאגס איים דער סינאגאָגע איין וועה־געשרייא האָרטען. ווערע דיעזעם געשרייא פאָרמיטטאג געהאָרט וואָרדען, זאָלאנגע נאָך דאס געבעט אין דער סינאגאָגע דויערטע, העטטע מאן זאגען קאָננען, דאס דיעזעס וועה־געשרייא פאָן איינצעלנען בעטענדען יודען הערריהרטע, דא דאָך אין עסלאר דער זאָגענאננטע „נערעגעלטע גאָטטעסדיענסט“ מיט קאָהר אונד אָרגעל ניכט איינגעפיהרט איזט. דא אבער דאס וועה־געשרייא נאָך דעם געבעטע, נאכדעם שאָן דיא מייסטען יודען דיא סינאגאָגע פערלאססען, געהאָרט וואורדע, זאָ גאב דיעס דעם אונטערזוכונגס־ריכטער איינען גרונד צור בעשטעטיגונג זיינעם פערדאכטעס. אונד ענדליך פיערטענס, האבען יא דיא ביידען יידישען פלאָסער שמילאָוויטש אונד הערשקאָ זעלבער אויסגעזאגט, דאס איהנען צוערסט אנשיל פאָגעל דען אנטראג מיט דער קינסטמאבעריא אן דער פרעמדען לייכע מאכטע, דאס נאכהער ווירקליך צוויא עסלארער יודען אייף איינעם לייכטען וואגען, פאָר וועלכעם איין געלבעס אונד איין שווארצעס פפערד פאָרגעשפאננט וואָרען, איינע לייכע בראכטען, אונד דאס עסלארער בייערן וואגען אונד פפערדע ערקאננטען, וועלכע דיא ביידען עסלארער יודען אן יענעם טאגע האטטען, אונד דאס ענדליך שפעטער איינע יודען־פרויא איים עסלאר געקאָממען, וועלכע דען פלאָסערן דיא קליידער פיר דיא לייכע איבערגאב.

נון, וויר מיססען געשטעהען, דאס דיעזע גרינדע יעדעם ריכטער אייף דער וועלט אנלאס צור קלאגע־ערהעבונג בעטען ווירדען. איזט עס דאָך אן אונד פיר זיך איין רעטהזעל, דאס קינדער אין זאָ שווערעם פערברעכען געגען איהרע עלטערן אונד געגען דערען גלייבענס־גענאָססען פאָרברינגען. פרייליך קאָננטע מאן ביא דעם קליינערען סאמועל זאגען: ער האבע שאָן פריהער פאָן אבשלאכטונג עטוואס „קלינגען“ געהאָרט אונד האט זיך אין זיינער קינדליכען פאנטאזיע עטוואס אויסגעדענקט. אבער דער גראָססע, 14-יעהריגע מאָריץ! דער מיסטע יא איין פאָללקאָממענער ראָמאן־שרייבער זיין, ווען ער איינע זאָלכע ערדיכטעטע געשיכטע זאָ אומשטענדליך ערצעהלען קאָננטע! נון אבער הייסט עס, דאס איהם איין פאנדורען־קאָממיססער טהיילס דורך גוטליכעס צורעדען, טהיילס דורך דראָהונג דיעזע געשיכטע בייגעבראכט. נון: דאס מוס זיך עבען ביא דער אָפפענטליכען געריכטס־פערהאנדלונג הערויסשטעללען. אויך דיא אויסזאגען דער צוייא עסלארער בייערינגען אונד דעם בייערס מיססען געפריפט ווערדען, אב זיא ניכט עבען אייך איינער לעערען פאנטאזיע בערוהען.

דאס מערקווירדיגסטע אונד זאָנדערבארסטע אן דער זאכע בלייבען דאָך דיא „געשטענדניססע“ דער יידישען פלאָסער, שמילאָוויטש אונד הערשקאָ. וויא קאָננען דאָך יודען, יודען איים דער מארמאראָש, דיא שטרענג פראָמם ערצאָגען וואורדען, זאָלכע אויסזאגען געגען איהרע גלייבענס־גענאָססען מאכען, וועלכע איבער דיא גאנצע יודענהייט שמאך אונד שאנדע ברינגען! פרייליך זאגען זיא, דאס זיא דורך פאָלטער אונד מארטער צו זאָלכען געשטענדניססען געצוואונגען וואורדען. נון, דיעזע פאָלטערונג מיס דאָך ניכט זאָ געפעהרליך זיין, אלס זיא פאָר צייטען וואר. אונד וויר האבען גאר פיעלע ביישפיעלע, דאס טויזענדע אונד טויזענדע יודען זיך ליעבער ביא לעבענדיגעם לייבע לאנגזאם פערברעננען ליעסען, בעפאָר זיא איינע דעראַרטיג ליגנענהאפטע אויסזאגע געגען איהרע גלייבענסגענאָססען מאכטען! — דאס שמילאָוויטש אונד הערשקאָ דיעזע איהרע „געשטענדניססע“ נאכהער ווידדערריפען אונד צוואר מיט דען וואָרטען, דאס זיא צו יענען „געשטענדניססען“ געצוואונגען וואורדען — דאס קאָממט אין דיעזעם אמטליכען שריפטשטיקע ניכט פאָר. דאס ווירד זיך וואהרשיינליך ערסט אין דער אָפפענטליכען שלוספערהאנדלונג הערויסשטעללען.

וויר גלויבען, דאס דיא אָבער־שטאאטס־אנוואלטשאפט דיעזע „מאָטיווירונג“ דאהער זאָ פערדעכטיגענד געגען דיא אנגעקלאגטען אבפאסטע, אום דאמיט דיא עהרע דעם נירעדיהאזער געריכטס־האָפעס דעם אויסלאנדע געגענאיבער צו רעטטען. דענן ביזהער קאָננטע מאן יא ניכט פערשטעהען, אוים וועלכעם גרונדע אייגענטליך דיא יודען אין נירעדיהאזא זאָ לאנגע איינגעשפערט זינד. יעטצט זאָלל מאן נון זעהען, דאס פערדאכטס־גרינדע דאָך פאָרהאנדען זינד, אייף גרונד דערען דיא פערהאפטונג אונד דיא אנקלאגע, וועניגסטענס שיינבאר, גערעכטפערטיגט זייען.

נון, וויר האבען שאָן זאָלאנגע געוואַרטעט אונד זאָ קאָננען וויר אייך נאָך ביז אנפאנגס יוני ווארטען, וואָ ענדליך דיעזער לידיגע פראָצעס צור אָפפענטליכען פערהאנדלונג אונד צור אויסטראגונג קאָממען ווירד. דיא וועגען דיעזער בלוט־בעשולדיגונג פערהאפטעטען יודען ווערדען וואהרשיינליך שאָן נאָך צוויא מאָנאטען דיעזע „הגדה“, דיעזע געשיכטע, וויא זיא פאָן דער לאנגען פערהאפטונג בעפרייט ווערדען, אין פריידען ערצעהלען קאָננען.

דאס ענדע דעם שקאנדאלס אים אונגארישען רייכסטאגע.

דיא שקאנדאל־אנגעלעגענהייט צווישען פיזעשערי אונד פאלאָני האט אין דער פאָרגעסטריגען זיטצונג דעם אונגארישען רייכסטאגעס איהר ענדע ערדייכט. אבער נור איינזאָפערנע, אלס דיא ווירדע דעם רייכסטאגעס אין פאָלגע יענעם שקאנדאלעס פערלעטצט וואורדע. דיא פערזאָנליכען שטרייטיגקייטען צווישען דען איינצעלנען אבגעאָרדנעטען דויערן „אויסער דעם הויזע“ נאָך אימטער פאָרט.

עס וואורדע אים רייכסטאגע צוערסט איינע געהיימע־זיטצונג אבגעהאלטען, אין וועלכער דער מיניסטער־פרעזידענט דיא גאנצע בעשולדיגונג פיזעשערים געגען פאלאָני אלס דורכאוים אונבעגרינדעט אונד פיר נילל אונד ניכטיג בעצייכנעטע. זאָמיט וואר דיא אינטערפעללאציאָן פיזעשערים בעאנטוואָרטעט. נון וואר איבער דיא פראגע צו ענטשיידען, אין וועלכער וויזע דאס מיט דער ווירדע דעם הויזעס אונפעראיינבארע פאָרגעהען פיזעשערים בעשטראפט ווערדען זאָללטע? — דער בעאנטוואָרטונג דיעזער פראגע קאם פיזעשערי זעלבסט צופאָר, אינדעם ער זיך אין דיא מיטטע דעם זאאלעס דעם אבגעאָרדנעטען־הויזעס שטעללטע אונד דא אין איינער רעדע, דיא ער מיט ציטטערנדער שטיממע אונד טהרענענדען איינגען געהאלטען, דעמיטהיג דאס גאנצע הויז אום פערצייהונג געבעטען. ער בעטהייערטע פאָר אללעם, דאס ער יענע אינטערפעללאציאָן ניכט איים באָזהייט, זאָנדערן אין גוטער אבזיכט געשטעללט. זאָדאנן בעקאננטע ער וויעדערהאָלט, דאס ער זיך געאירט אונד דאס ער שווער געפעהלט האבע. טהרענען טראטען דעם אלטען מאננע איים דען איינגען, אלס ער זיינע רעדע געשלאָססען, אונד נאכדעם דיעזע אבביטטע פיזעשעריס אייך אים רייכסטאגס־פראָטאָקאָלל איינגענאָממען וואורדע. ערקלערטע מאן דיעזע אנגעלעגענהייט, אינזאָפערנע זיא דען רייכסטאג בעטריפפט, אלס פאָללקאָממען בעענדיגט.

אום 4 איהר נאכמיטטאגס בעגאב זיך פיזעשערי אין בעגלייטונג צווייער צייגען אין דיא וואָהנונג דעם געזא פאלאָני, וואָ דיעזער עבענפאללס צוויא צייגען ביא זיך האטטע. היער ערקלערטע פיזעשערי, אין געגענוואַרט דער צייגען, דאס ער זיינען איררטהום איינזעהע אונד דעסהאלב דען הערן